

AUGUST STRINDBERG

Sjusovaren

Ur *In my solitude och andra noveller* (2017)

Ursprungligen ur *Sagor* (1903)

Kapellmästar Kreuzberg var en man som älskade att sova om morgnarna, både därför att han spelade i orkester om kvällarna och därför att han drack flera än ett glas bier¹ innan han gick och lade sig. Han hade nog tänkt stiga opp tidigare men han fann ingen idé med det. Sökte han en bekant på morgonen, så sov den; ville han sätta in pengar i banken, så var den stängd; skulle han låna noter i musikhandeln så var den inte öppen, och behövde han åka i spårvagnen så hade den inte börjat köra; en droska kunde han inte få så tidigt, inte en gång sitt Rapé-snus, inte något kunde han uträtta så tidigt. Därför hade han stannat vid att sova långt ut på morgnarna, och det gjorde han som han ville, ju.

Nu älskade han både sol och blommor och barn; men han fick inte bo åt solsidan för sina fina instruments skull, ty de höll inte stämningen i soliga rum. Alltså hyrde han en våning första april och en som låg åt norr. Det tog han noga reda på, för han bar en kompass vid klock-kedjan, och han visste var Karlavagnen stod om aftnarna.

¹ bier = öl (tyska)

Ja; och så blev det vår, och det blev varmt så att det var en riktig välsignelse att bo mot norden. Sovrummet låg bredvid salen, och där han sov höll han alltid kolmörkt med persienner, men i salen fanns inga persienner, för där behövdes de inte.

Så blev det försommar och grönt. Kapellmästarn hade ätit och druckit på Hasselbacken och sov därför mycket och gott, i synnerhet som teatern hade stängt just den dagen.

Emellertid, han sov nog gott, men det blev så varmt i rummet, att han vaknat eller trott sig vakna ett par gånger. En gång tyckte han att det brann i tapeten, men det kunde vara Burgundern² han druckit; en gång kände han något hett i ansiktet, men det var säkert Burgundern; och därför vände han sig och somnade om.

Så steg han upp vid halv-tio-tiden, klädde sig och gick ut i salen för att svalka sig med ett glas kall mjölk som alltid stod i beredskap på morgonen.

Men det var inte svalt i salen i dag; där var nästan varmt, för varmt. Och den kalla mjölken var inte kall; den var ljum, obehagligt ljum.

Kapellmästarn var inte någon vresig man, men han tyckte om ordning med allt. Därför ringde han på gamla Lovisa, och som han gjorde sina anmärkningar fogligt de första femtio gångerna – så tilltalade han Lovisa i en vänlig men något bestämd ton, när hon stack in huvudet i dörren.

– Lovisa, sade han, du har givit mig ljum mjölk.

² Burgunder = vin från Bourgogne i Frankrike

– Nej, patron, svarade Lovisa, den var kall, men den har stått och blivit ljum.

– Du har gått och eldat då! för här är varmt i rummet.

Nej, Lovisa hade inte eldat; och Lovisa drog sig förnärmad tillbaka i sitt kök.

Det gick väl an med mjölken, men när kapellmästarn tittade sig omkring i salen, så blev han ledsen. Han hade nämligen i ett hörn vid pianot byggt sig ett hemmets altare som utgjordes av ett litet bord med två ljusstakar av silver, ett stort fotografiporträtt av en ung kvinna, och därframför ett högt champagneglas med guldrand. I detta glas, hans bröllopsglas – han var nu änkeman – brukade han dagligen ha en röd ros stående, till åminnelse och till offer åt den som varit hans livs sol en gång. Vinter och sommar stod en ros där; och om vintern räckte den i åtta dagar, om han nämligen klippte stjälkändan och lade litet salt i vattnet. Nu hade han i går afton satt en alldeles frisk ros i vattnet, och i dag var den vissnad, skrumpen, död, lutande huvudet mot bröstet. Det var ett ont tecken. Han visste nog vilket ömtåligt släkte de här blommorna var, och han hade märkt hos vilka människor de trivdes och inte trivdes. Han hade i minnet hur ibland, när hans maka levde, hennes ros, som hon alltid skulle ha på sitt lilla sybord, inte ville trivas utan vissnade helt oförmodat. Och han hade iakttagit att det var just då hans sol behagade gå bakom moln, som under ett dovt mullrande upplöste sig i droppar. Rosorna

ville ha frid och kärleksfulla ord, och tålde inte hårda tonfall. Musik älskade de och han spelade ibland för rosorna så att de öppnade sig och log.

Nu hade Lovisa ett hårt sinne, och brukade gå och gräla för sig själv när hon städade. Och hon hade ilska dagar ute i köket, så att såsen skar sig och all maten för övrigt fick en bismak av olust som kapellmästarn genast kunde urskilja; för han var själv ett fint instrument som kände i själen det andra människor inte känner.

Han gissade genast att Lovisa hade dödat rosen; kanske hon grälat på den stackarn, eller knuffat på glaset, eller andats ont på blomman, som inte tålde sådant. Därför ringde han igen, och när Lovisa stack in huvudet, sade han, inte ovänligt, men något bestämdare än förra gången:

– Vad har du gjort åt min ros, Lovisa?

– Ingenting! goda patron.

– Ingenting? Tror du att blomman står och dör av sig själv? Du ser ju att det fattas vatten i glaset! Det har du slagit ut.

Eftersom Lovisa var oskyldig, gick hon ut i köket och grät, för det är ju tråkigt att bli orättvist anklagad.

Kapellmästar Kreuzberg som inte kunde med andras gråt, lät udda vara jämnt, och köpte en ny ros till aftonen, en riktigt frisk en, utan ståltrådar naturligtvis, för det hade hans fru aldrig kunnat lida.

Och så gick han och lade sig och sov på sitt öra; tyckte nog att det brann i tapeten och att kudden var het, men somnade om igen.

När han följande morgon trädde ut i salen för att göra sin andakt vid hemmets altare – så, o ve! låg rosen avbladad utmed stjälken.

Han ville gripa till ringklockan, men hejdade sig, då han såg bilden av henne som hans själ älskat, ligga halvt hoprullad och nerfallen till blomglasets fot.

Detta hade Lovisa inte gjort! – I sitt barnsliga sinne tänkte han: Hon, som var mitt allt, mitt samvete och min sångmö, hon ogillar mig, hon är ond på mig; vad har jag gjort?

Ja, när han frågade sitt samvete, så fanns där ju, som det alltid finns små skavanker, och han beslöt att skrapa ut dem, så där småningom förstås.

Och så lät han sätta porträttet i glas och ram; rosen ställde han under en glaskupa, om det nu kunde hjälpa; vilket var tvivelaktigt.

Så for han på en åttadagars resa; kom hem om natten och lade sig. Vaknade ett tag som vanligt med ena ögat och tyckte att det brann i taklampan.

När han sen kom ut i salen var där hett rent av, och det såg så avsigkommet³ ut. Gardinerna var blekta; pianoduken hade förlorat färgen den också; notböckernas band var skeva; fotogenen i taklampan hade dunstat omkring och hängde i en hotande droppe under ornamentet där flugorna

³ avsigkommet = förfallet

brukade dansa; vattnet i vattenkaraffinen var varmt.

Men det ledsammaste av allt: hennes bild hade också bleknat, gulnat som höstgräset! Då blev han ledsen. Och när han blev riktigt ledsen tog han till pianot eller fiolen, alltefter som ...

Han satte sig denna gång vid pianot, i en obestämd avsikt att spela E-moll-sonaten, Griegs naturligtvis, och hennes sonat, den bästa och största hon visste vara kommen i världen efter Beethovens D-moll, inte därför att E följer på D, utan därför att det var så!

Men pianot ville inte lyda i dag. Det var disharmoniskt, krånglade, så att han inte trodde sina fingrar eller öron vara vid humör. Men det var inte deras fel. Pianot var helt enkelt ostämt, rysligt ostämt, fastän alldeles nyligen utgånget ur stämmarens skickliga händer. Det var som förgjort, förtrollat!

Då grep han fiolen; och den måste ju stämmas, förstås. Men när kvinten skulle upp i höjden, så vägrade skruven; den var fasttorkad. Och när kapellmästarn tog i med hårdhandskarna, så sprang strängen med en knall, och rullade ihop sig som ett torrt ålskinn.

Det var förgjort!

Men att bilden skulle blekas ut, det var ledsammast av allt, och därför drog han en slöja över altaret. Därmed kom en slöja över det vackraste i hans liv; och kapellmästarn blev

ostämnd, grubblande och upphörde att gå ut om kvällarne.

Så led det fram åt midsommar. Dagarna blev längre än nätterna, men som persiennerna höll mörkt kunde inte kapellmästarn märka någon skillnad.

Slutligen en natt, själva midsommarnatten vaknade han vid att salsklockan slog tretton. Det var hemskt, både för att det är ett olyckligt tal och att en klok klocka inte kan slå tretton. Nu somnade han inte om, utan låg och lyssnade. Det knäppte ut i salen, och så small det som när en möbel spricker. Straxt efter tassade det på golvet och så började klockan slå; och hon slog, slog, femtio slag, och hundrade. Det var hemskt!

Men nu sköt en ljusknippa in i sovrummet och kastade ut en figur på tapeten, en underlig figur som ett hak-kors; och det kom från salsdörren. Det var således ljus tänt ute i salen. Men vem hade tänt det? Och det klingade med glas, alldeles som om gäster satt där; champagneglas av slipad kristall; men det talades inte. Nu hördes nya ljud, som när man bärgar⁴ segel, manglar kläder, eller sådant.

Kapellmästarn måste ut för att se, och befallande sin själ i den Allsmäktiges hand gick han ut.

Han såg först Lovisas kamkofta⁵ försvinna genom köksdörren; såg rullgardiner, uppdragna likväl; såg matbordet fullt med blommor i glas; o!

⁴ bärgar = tar ner

⁵ kamkofta = kofta som användes vid kamning av hår

så fullt som en gång, på bröllopskvällen när han kom hem med sin brud.

Och se nu: solen, solen stod honom mitt i ansiktet, över blånande fjärdar och skogar i fjärran; solen hade gjort belysningen i salen och alla små skälmstyckena. Och det var hans födelsedag; och han välsignade solen som varit uppe så tidigt om morgnarna och spelat spratt åt sjusovaren. Och han välsignade hennes minne, som han kallat sitt livs sol. Det var inte något nytt namn, men han kunde inte hitta på bättre, och det var gott nog.

Och rosen stod på hemmets altare och var alldeles frisk, så frisk som hon var, innan hon blev trött på släpet. Trött! Ja hon var inte bland de starka; och livet var henne för brutalt med alla sina knuffar och stötar! Han hörde ännu i minnet, när hon haft strykning eller rengöring, hur hon föll ner på soffan och klagade: jag är så trött! – Stackars liten, hon hörde inte hemma här, bara gav en gästroll, och så reste hon.

Och hon saknade sol, sa' doktorn, men den gången hade de inte råd till solen, ty solvåningar kostar mera.

Men nu hade han sol utan att han vetat det, och han stod mitt i solen, men det var för sent. Midsommar var över och solen skulle gå sin väg igen; bli borta ett år, och komma igen! Det är så underligt alltihop!